

Kaskiviljely suomalaismetsissä

Ateneumissa oleva Eero Järnefeltin maalaus *Raatajat rahanalaiset eli Kaskella*

Opintomateriaali metsäsuomalaisista ja heidän
kaskenpoltostaan

Seppo Remes

Lukijalle

Tämä pieni vihkonen on koottu siinä tarkoituksessa, että lukija saisi jonkinlaisen kuvan siitä millaista kaskenpoltto ja muu siihen liittyvä toiminta oli suomalaismetsissä ja myös Suomessa. Etenkin varttuneelle lukijalle ovat monet asiat tuttuja nuoruudesta. Eroja on kuitenkin ollut suomalaisen ja metsäsuomalaisen käytännön välillä.

Ajatukseni on ollut, että tätä vihkosta voitaisiin käyttää myös opintokerhoissa, silloin kun varhaisempi ruotsinsuomalaisuus on puheenaiheena. Tämä vihkonen ei pyri tyhjentävästi kertomaan kaikkea kaskenpolttoon liittyvää, vaan esittelen tässä joitakin keskeisiä ja tärkeitä piirteitä kaskitaloudesta.

Puhun tässä vihkossa yleisesti kaskesta ja kaskenpoltosta. Tarkoitan sillä samanaikaisesti myös ns. huhtia eli huuhtia, joka on eräs kasken muoto ja jota metsäsuomalaiset erikoisesti harjoittivat. Huhta on kuusimetsään tehty kaski. Keski-Ruotsin alueilla olikin rajattoman suuret kuusimetsät suomalaisille kaskettaviksi. Hankaluutena olivat tosin kaivokset ja monet ruukit, jotka halusivat metsien puuta käyttöönsä. Aikaa myöten syntyikin vuorityön ja kaskitalouden välille intressiristiriitä, joka pakotti monet metsäsuomalaiset, joko vaihtamaan ammattia tai hakeutumaan kauemmaksi kaivoksista ja metallien käsittelypaikoista.

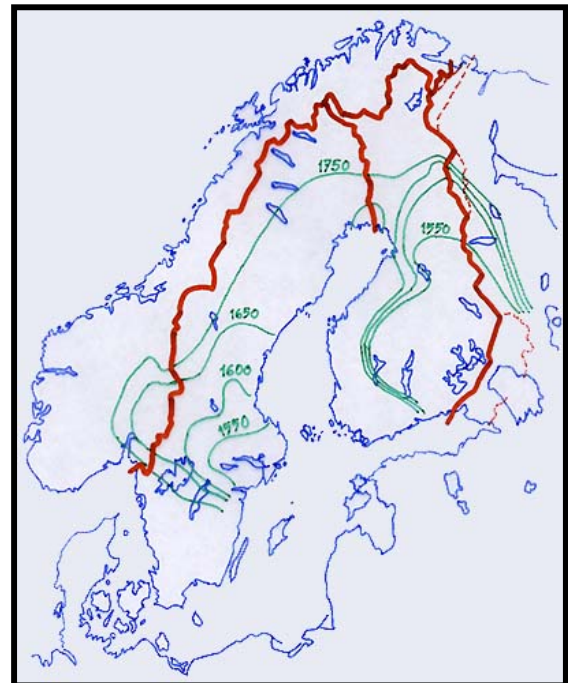
Kun kertoo vanhoista asioista, on helppo antaa lukijalle sellainen kuva että asiat olivat juuri sillä tavalla kaikkialla. Näin ei kuitenkaan asia ole. Tänä päivänäkin on hyvin monessa asiassa suuria paikallisia eroja ja näin on ollut ennenkin. Kaikkia eroavaisuuksia ei tähän suppeaan materiaaliin ole voitu ottaa mukaan.

Olen vihkon lopussa luetellut niitä lähteitä, joista saatuihin tietoihin tämän kirjan tiedot perustuvat. Kuvamateriaali on tekijän ottamaa, ellei toisin mainita.

I Yleistä kaskenpoltosta – mitä se on

Suomalaiset tulivat tänne Ruotsin keskiosiin lähinnä parempien kaskimaiden toivossa. He asettuivat asumaan Bergslagenin, Taalainmaan ja näiden pohjoispuolisten maakuntien laajoihin metsiin. Näistä suomalaisista tuli metsäsuomalaisia eli *skogsfinnar*. Metsäsuomalaisia kutsuttiin myös kaskisuomalaisiksi eli *svedjefinnar*.

Tämä metsäsuomalaisten elinkeino oli niin tuottoisaa, että heidän lapsilukumääränsä lisääntyi ja metsäsuomalaisten määrä kasvoi nopeasti kymmeniin tuhansiin. Aluksi heitä oli ehken parikymmentä tuhatta. Kaskenpoltto kiellettiin Bergslagenissa ruukkien ja kaivosten läheisyydessä. Lähinnä tästä syystä joutuivat metsäsuomalaiset joko siirtymään länteen tai pohjoiseen tai ryhtymään peltoviljelijäksi. Bergslagenin runsaat malmiesiintymät vaikuttivat myös siihen, että monesta metsäsuomalaisesta

Huhtakulttuurin leviäminen idästä käsin Suomen ja Ruotsin alueella

tuli vuorimiehiä. Tämä metsäsuomalaisten muuttoliike asutti myös Pohjois-Värmlannin ja Norjan suomalaismetsät.

Tutkijat puhuvat 1600-luvusta jonka aikana huhdanpoltto oli pääasiallinen metsäsuomalaisten elinkeino. 1700-luvulla tuli karjanhoito myös kuvaan mukaan. 1800-luvulla oltiin jo siirrytty monin osin peltoviljelyyn ja karjanhoidon lisäksi olivat tukkityöt uittoineen tulleet tärkeiksi metsäsuomalaisten elinkeinoiksi.

Kaskenviljely on hyvin vanha viljelymuoto. Se on myös hyvin laajalle levinnyt. Kasken polttoa on mainittu myös primitiiviseksi viljelymuodoksi. Tässä tapauksessa ei primitiivisellä pidä ymmärtää helppoa tapaa, vaan vanhaa tapaa. Monet luonnonkansat olivat kaskiviljelijöitä, Amerikan intiaaneista puhumattakaan. Poltettuun maahan kylväminen on ollut hyvin yleistä menneinä aikoina. Ihmiset näkivät, että salaman sytyttämien metsäpalojen jälkeen alkoi maasta nousemaan runsaasti kaikenlaisia kasveja.

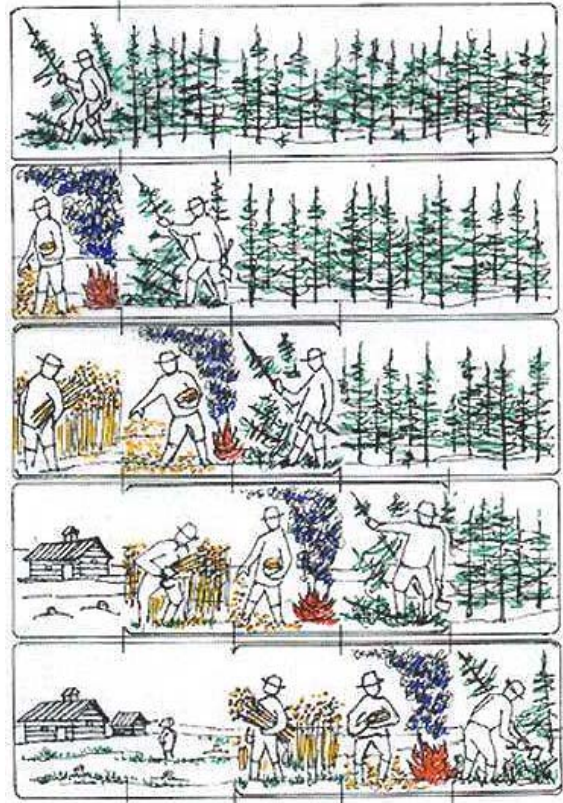
Moderni metsätalous tuntee myös kaskeamisen vaikutuksen kasvustoon. Joillakin metsäalueilla Pohjoismaissa on kokeiltu hakkuujätteen polttamista eräänlaisena metsän lannoituskeinona.

Termistöä

Huuhta eli Huhta

Koska metsäsuomalaisten suuri enemmistö tuli Itä-Suomesta, olivat he jo monen sukupolven ajan olleet taitavia kaskenpolttajia kuusimetsissä. Kuusimetsäkaskea kutsutaankin *huhdaksi* eli *huhdaksi*. Kysymyksessä onkin siis elinkeino, jota kutsutaan huhdenviljelyksi. Tarkasti ottaen huhta eli huhta on kuusimetsään tehty kaski.

Oheisesta kaaviosta käy esille niitä eri vaihteita, joita huhtatalouden harjoittamisessa vuosittain oli. Ensin on kaadettava itselleen huhta, Kun se on kuivunut, poltetaan se ja kylvetään. Samanaikaisesti täytyy kaataa jo seuraavan

vuoden huhta. Kolmannessa vaiheessa voikin jo korjata satoa ja edellisenä vuonna kaadettu huhta on poltettava ja kylvettävä sekä samanaikaisesti myös kaadettava uusi huhta. Neljännessä vaiheessa voi jo alkaa rakentamaan vanhimman huhdan lähetyville. Edelleen on korjattava sato edellisvuoden kylvöstä ja poltettava ja kylvettävä uusi kaski sekä kaadettava jälleen ensivuodeksi polttamista ja kylvämistä varten uusi kaski. Näin jatkuu tämä kiertokulku. Eri työvaiheiden välillä ei tarvitse olla täsmälleen yksi vuosi, vaan aika voi olla pitempikin. Kun kaskista oli saatu muutamia satoja jäivät nämä alueet usein laidunmaiksi, tai sitten ne raivattiin pelloiksi.

Kaskitalouden loppuvaiheessa, 1800-luvulla, olivat monet suomalaistalojen isännät sekä kaskitalouden että peltoviljelyn harjoittajia.

Kaski – kask

Jos käytämme kaski-sanaa yleisnimenä, on tietysti kaskia, jotka on tehty lehtipuumetsään, yleensä koivikkoon. Tällöin on kyseessä kaski. Virolaiset

kutsuvat koivua nimellä *kask*, joten lehtipuukasken vanha nimi (kaski) on sukua vanhalle koivun nimelle kielessämme.

Termistöä

Koska kaskenpolttoa harjoitettiin Suomessa melko laajoilla alueilla, annettiin kaskimaille myös erilaisia nimiä. Eri kasken vaiheilla on myös eri nimiä. Nämä nimet saattavat näkyä myös paikannimistössä, jopa suomalaismetsissäkin. Tässä muutamia tavallisia esimerkkejä:

- Huhta eli Huuhta Kuusimetsään tehty kaski. Vrt. *huhtikuu*
- Kytö Suoalue, jonka pintaosat on poltettu ja kylvetään siihen viljaa. Kytösavut nousivat jo 1600-luvulla, lähinnä Suomen Keski- ja Länsiosissa. Kytöalueilla viljeltiin yleensä ruista ja kauraa.
- Rasi Puut on kaadettu ristiin kuivumaan ja odottavat polttamista
- Palo Kasken paikka, joka on jo kaskettu
- Rovio Kun kaskea poltetaan, kerätään palamattomat, paksut puut rovioksi ja poltetaan lopuksi.
- Rieskamaa Yleensä lehti- tai sekametsäkaski, joka kaadettiin alkukesällä. Rieskamaa poltettiin ja kylvettiin samana kesänä ja siitä korjattiin myös sato saman vuoden syksyllä. Rieskamaa hylättiin tavallisesti kahden sadon jälkeen.
- Pykälikkömaa Kasken paikaksi katsottu alue pyällettiin, eli puut kolottiin useita vuosia ennen polttamista, niin että ne saivat kuivaa pystyyn. Tätä menetelmää käytettiin etenkin huhdanpoltossa.

Karjalassa saattoi puuta olla pykälikkönä jopa 15 vuotta, ennen kuin se poltettiin. Pykälikkömaalla on myös ymmärretty aluetta, jonka puut on pyälletty, siis hakattu puoliväliin ja odotetaan syksyn myrskyjä, jotka kaatavat metsän. Sahoja ei vielä ollut, puut kaadettiin kirveellä.

- Ylipalo eli rasi Jos huhtaa ei voitu esim. sääolosuhteista johtuen polttaa, siirrettiin polttaminen seuraavaan vuoteen. Näin ollen polttamiseen valmis kaski oli ylipalo.
- Tulimaa Hämäläisten nimitys poltetulle kaskelle. Kutsuttiin myös *palomaaksi*.
- Halme Kylvetty kaski, lähinnä hämäläisten antama nimitys.
- Raivio Kaadettu ja kuivatettu kaski, joka odottaa polttamista.
- Patve Suurien puiden muodostama hakkaamaton puuryhmä (kaskella)
- Kuhilas lyhteistä tehty keko kaskella
- Lyhde viljaa(ruista, ohraa, kauraa tai pelavaa) ”nippuna”
- Eloiseiväs Riukumainen teline, johon (ruis)lyhteet nostettiin kuivumaan
- Riihi Huhtakulttuuriin kuuluva viljan kuivaus- ja puintirakennus

Levinneisyys

Kaskitaloutta harjoittavat suomalaiset, etenkin huhdanpolttajat levittäytyivät sille alueella Suomessa ja myöhemmin Ruotsissa, missä oli parhaat huhdan paikat, eli siis kuusimetsiin. Niin Suomen kuin Ruotsinkin keskiosien yli ulottuu idästä päin (Pohjois-Venäjältä) kasvava kuusimetsävyöhyke.

Metsäsuomalaiset levittäytyivät juuri tälle kuusimetsävyöhykkeelle Ruotsissa.

Eteläisimmät kaskisavut nousivat Laxån-Tivedenin alueelta ja onhan Länsi-Götanmaan rajalla Finneröjdan kunta. Paikannimi ilmoittaa alueen olevan suomalaisten raivaama. (röjd av finnar) Kaskea poltettiin myös Närkessä, Södermanlandissa ja Itä-Göötanmaalla. Pohjoisimmat kaskialueet olivat Ångermanlandin ja Länsi-Pohjan alueilla. Kaskitalous levisi länteen päin myös Norjan puolelle. Vasta meri pysäytti tämän muuttoliikkeen. Nyt on tietysti niitäkin, jotka ovat sitä mieltä, ettei edes merikään voinut pysäyttää tätä muuttoliikettä, menihän sadoittain metsäsuomalaisia Uuteen Ruotsiin, Delawaren siirtokuntaan 1600-luvulla (katselemaan uusia huhdan paikkoja).

Suomessa

Kaskiviljely Suomessa on ollut pääasiallisesti itäsuomalaisten harjoittamaa. Vielä 1890-luvulla korjattiin joissakin Pohjois-Karjalan pitäjissä 60% sadosta kaskimailta. Vuoden 1910

tilastojen mukaan oli Suomessa noin 7 500 ha kaskimaita, pääosa niistä oli Kuopion, Mikkelin ja Viipurin lääneissä.

Kaskiviljely oli keskiajan jälkeen hyvä elinkeino. Kaskitalouden harjoittajat vaurastuivat ja ammattitaidon kohoamisen ja suurien vuotuisten satojen seurauksena kasvoi myös itäsuomalaisten syntyvyys. Savo-Karjalan kaskimailloilla alettiin potea ylikansoittumista. Väestön kasvamisen seurauksena oli pakko hakeutua uusille huhtamaille. Monet tutkijat ovatkin sitä mieltä, että savokarjalaiset huhdanpolttajat olisivat valloittaneet Keski-Ruotsin kuusimetsät ilman, että Ruotsin vallanpitäjien taholta olisi tarvinnut asettaa houkuttimia verovapauksista yms.

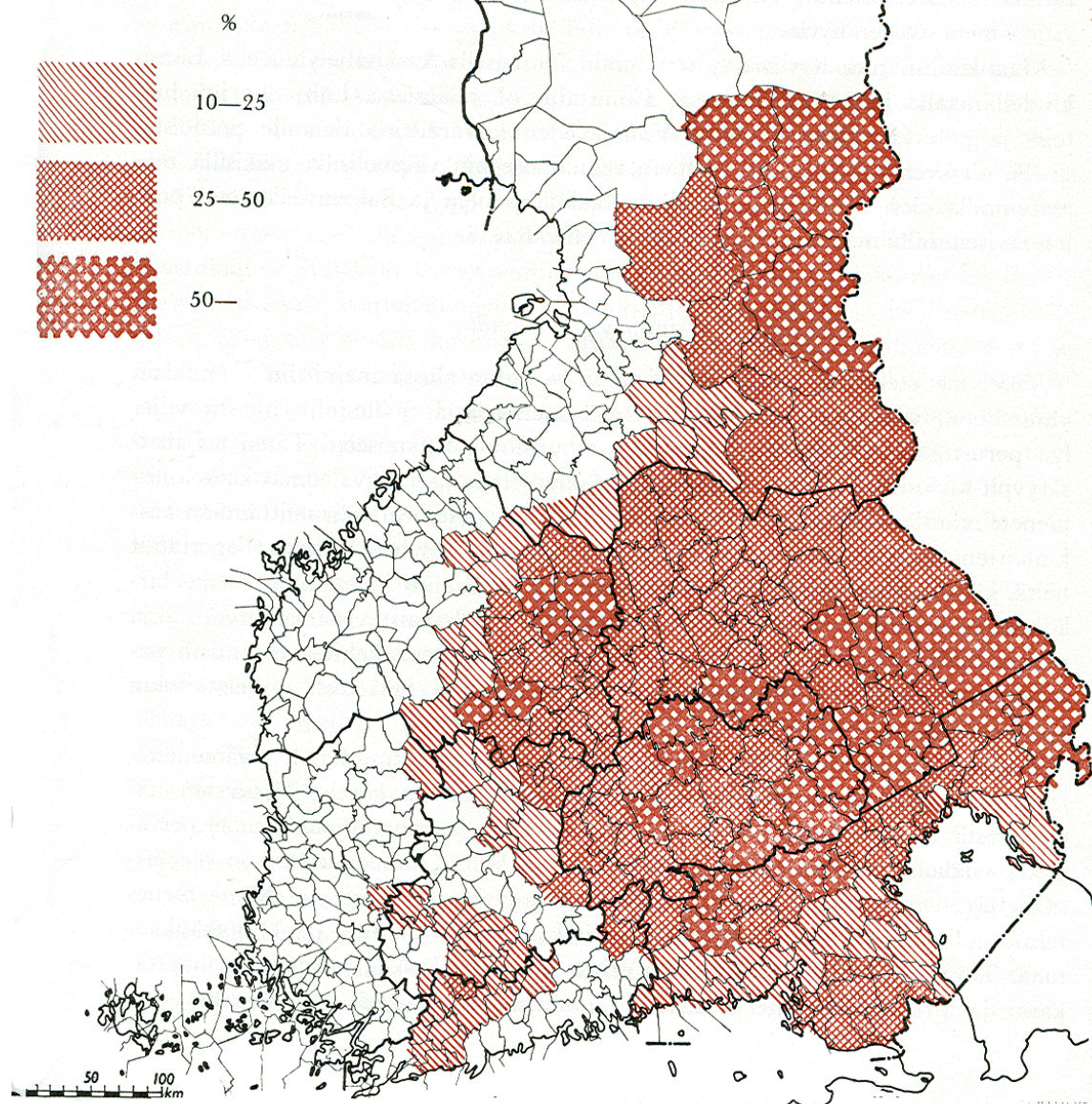
Suomessa levittäytyi savolaisperäinen asutus myös pohjanmaan rajoille asti sekä Oulujoki-varteen ja myöhemmässä vaiheessa sen pohjoispuolellekin. Akateemikko Kustaa Vilkuna on kirjoittanut useita kirjoja tästä savolaisten ilmiömäisestä kyvystä selviytyä asumattomissa kuusimetsissä.

Itäsuomalaiset heimot asuttivat Suomea ja koko Pohjois-Eurooppaa huhdanpolttoon perustuvan elinkeinonsa ansiosta. Finnstigen 1989.

Kartta 2:
Suomen kaskiviljelyalueet 1830-luvulla.

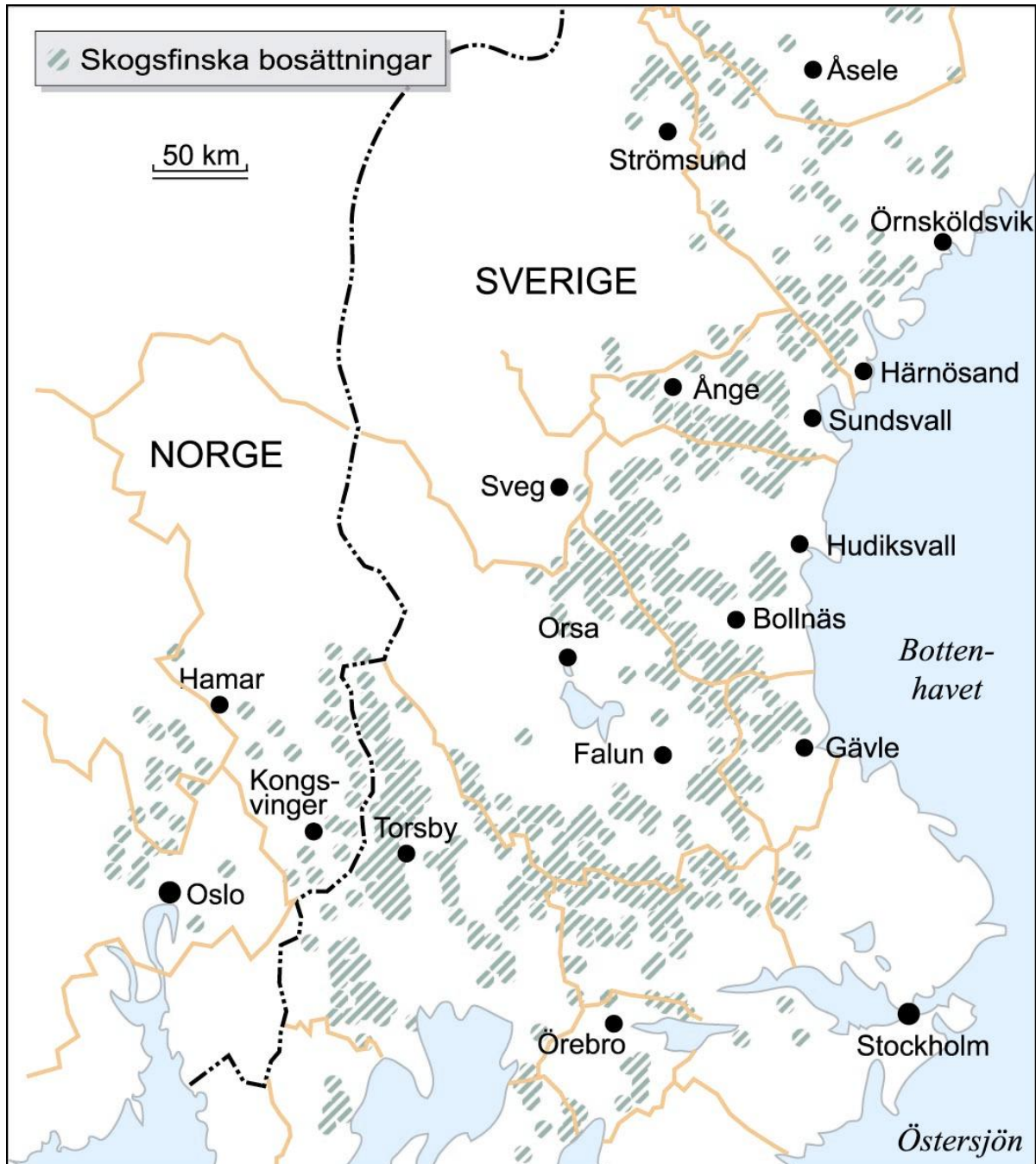
Ruissato kaskista prosentteina rukiin kokonais-
sadosta:

Ruotsissa

Ohessa Maud Vedinin kartta metsäsuomalaisten levinneisyydestä. Karttaan merkityillä alueilla, jotka ovat

kuusimetsävyöhykkeen sisällä, asuivat metsäsuomalaiset ja näiltä alueilta kohosivat myös metsäsuomalaisten kaskisavut.

Mistä tietää, että on kaskettu

Kun peltoviljelijä jättää tiluksensa viljelemättä, tulee siitä aho. Aholle alkoi kasvamaan pikkuhiljaa metsää. Sama koskee myös vanhoja kaskipaikkoja.

Kaskesta otettiin yleensä kolme satoa, jonka jälkeen alueet jäivät laidunmaiksi ja ahoiksi. Ensimmäinen sato oli tietysti kaikkein suurin. Toinen sato oli noin puolet ensimmäisestä sadosta ja kolmas sato oli puolet toisesta sadosta. Sen jälkeen

katsottiin kaskeaminen yleensä

*Linnunlaulupuuksi jätetty haapa
Linnasaaren kansallispuiston kaskessa
Haukivedellä*

kannattamattomaksi. Tiedetään olleen sellaisiakin tapauksia, että kasken paikalle annettiin kasvaa vesakkoa, joka sitten kaadettiin ja poltettiin ja näin ollen saatiin jälleen tuhkaa maan ravinnoksi ja siihen voitiin kylvää. Ensimmäinen puusukupolvi on yleensä lehtipuuta. Vasta sen jälkeen alkaa kuusi- ja sekametsä voittamaan. Vanhat kaskimaat ovat maastossa hyvin vaikeasti havaittavissa. Pelloiksi raivatut alueet ovat paljon helpommin havaittavissa. Jos kasken paikalle on alettu raivata peltoa, on sinne muodostunut kivikasoja, joita metsässä tapaa edelleenkin, satoja vuosia jälkeenpäin. Jos kivikasan alimpien kivien alla on tuhkaa tai hiiltä, on se merkki siitä, että paikka on ollut ensin kaskena ja sitten vaivattu pelloksi.

Ei sama kuin peltoviljely

Maanviljely voidaan jakaa pääpiirteittäin kahteen suureen ryhmään kaskiviljelyyn ja peltoviljelyyn. Suomi voidaankin jakaa siten että itäsuomalaiset olivat tyypillisiä kaskiviljelijöitä ja länsisuomalaiset tyypillisiä peltoviljelijöitä. Tästä seuraa myös, että peltoviljelijän arvomaailmasta tulee erilainen kuin kaskiviljelijän. Peltoviljelijän paras perintö pojilleen on kivettömät pellot. Kaskiviljelijän paras perintö oli tieto seuraavasta hyvästä huhdan paikasta. Kaskiviljelijät olivat jonkinlaisia puolinomadeja, kiertäjiä, jotka liikkuvat sopivien kaskimaiden perässä suurillakin alueilla. Tästä johtuu, ettei kaskiviljelijän tarvitse rakentaa asumuksiaan kivistä, niin kuin peltoviljelijä mielellään tekee, vaan puinen asunto riittää, koska kuitenkin siirrytään uuteen paikkaan muutaman kymmenen vuoden päästä.

Metsäsuomalaisia on pidetty joinakin aikoina myös laiskoina. Laiskuuden osoituksena on pidetty sitä, ettei metsäsuomalainen viitsi raivata itselleen peltoja ja tehdä siellä työtä lähes jokainen vuoden lumeton päivä. Sen sijaan omistivat metsäsuomalaiset suuren osan ajastaan metsästykselle ja kalastukselle. Varsinaiseen ammattin harjoittamiseen meni huomattavasti vähemmän työpäiviä kuin mitä peltoviljelijältä.

Ei raivausta

Kaskiviljelijän maailman-katsomukseen kuuluu erilaisia asioita kuin mitä peltoviljelijän. Ruotsissakin on kirjoitettu kansallisromanttisia kuvauksia pelloillaan ahertavista talonpojista. Peltoviljelijän riesana ovat aina olleet kivet ja kannot. Kaskenpolttajan elinkeinossa ei ole mitään syytä ryhtyä raivaamaan pois kiviä ja kantoja, koska ne voi kiertää! *Kierrä kivi, älä kiroa*, sanotaan vanhassa sananlaskussakin.

Maisemallisesti eivät kaskimaat olleet mitään kaunista katsottavaa, olihan siellä pitkiä kantoja ja joku pystyynkin jäänyt puu ja maassa suuri määrä kantoja ja jopa palaneita puiden runkoja.

Sellaisia tietoja on myös, että kaikkein järeimmät puut jätettiin kaatamatta patveksi. Näitä ei kirveellä *hirvitty* kaataa, vaan ne *kaulattiin* ympäriinsä määrättyä korkeudelta ottamalla kaarna pois. Näin kaulatut puut kuolivat ja jäivät kasken keskelle kuivumaan. Talojen lähistöltä nämä saatettiin myöhemmin kaataa ja viedä

talouteen polttopuiksi

Hyvä kasken paikka

Sijainti maastossa

Yleensä on luultu, että metsäsuomalaiset rakensivat talonsa ja raivasivat kaskensa korkeiden mäkien päälle, koska siellä ei ollut suurta hallan vaaraa ja muutenkin olosuhteet siellä olivat kaskitaloudelle otolliset. Tämä kuva on muuttumassa. Toki metsäsuomalaiset ovat viljelleet järvien rantoja ja

Säfsenissä on vanha metsäsuomalaisasutus aivan järven rannalla ja se on tarkoitettu tehdä ulkoilmamuseoksi viljelyksineen ja rakennuksineen. Paikalla on jälleen poltettu kaskea.

jokilaaksoja, jos ne ovat olleet vapaina. Kun suomalaiset alkoivat asuttamaan Bergslagenin ja Taalainmaan metsiä 1500-luvun lopulla, oli siellä jo monin paikoin ruotsalaisasutusta. Näin ollen oli siirryttävä kauemmaksi metsään, tai noustava mäenharjanteiden päälle (jossa oli hyvin usein otolliset maaperät). Tutkimus on osoittanut että varhaisimmat metsäsuomalaisen asuinpaikat sijaitsivat mielellään myös vesistöjen rannoilla.

Kun huhdan paikka maastossa valittiin, vaikutti siihen myös se, että tulen leviäminen voitiin helposti rajata. Näyttää hyvin todennäköiseltä, että huhdan paikat valittiin usein niin että joillakin sivuilla oli järvi tai joki, joka esti tulen leviämisen. Tiedetään myös että riskinalttiit paikat voitiin etukäteen polttaa ja näin ehkäistiin tulen leviäminen myös siihen suuntaan.

Kirjallisuudesta löytyy myös kuvauksia siitä että tuli päästettiin tahallaan metsään. Kuinka paikkansa

pitäviä nämä kuvaukset ovat, jää arvailujen varaan.

Kasvillisuus

Metsäsuomalaiset osasivat katsoa metsän kasveista ja eläimistä missä oli hyvä kasken paikka. Samalla tavalla valittiin myös asunnon paikka. Metsäsuomalaisilla saattoi olla useita kaskia kuivamassa. Ne oli hakattu hieman erilaisiin paikkoihin. Jos tulossa oli kuiva kesä, valittiin toinen kaski kuin mitä olisi valittu kostealle kesälle. Näin ollen sään ennustamisella oli hyvin ratkaiseva merkitys sille millainen kaski poltettiin ja millainen sato saatiin seuraavana kesänä.

II Kaskenpolton organisaatio

Tarvitaan väkeä

Varhaisina aikoina metsäsuomalaiset asuivat kylittäin, siten koko kylän väki saattoi olla samaa sukua. Puhuttiin jopa klaaneista.

Kaskenviljelijällä on muutamia lyhyitä jaksoja, jolloin työvoiman tarvis on suuri. Kaskettaessa tarvitaan runsaasti työvoimaa. Kun vilja on kylvetty, pitää

Finnstigenin kaskinäytös

Finnstigenin kaskella oli runsaasti väkeä 1989.

luonto siitä huolen. Taas sinä päivänä kun sato korjataan, tarvitaan työvoimaa. Kolmas työvoimaintensiivinen jakso on puiminen. Kirjallisuudessa on kuvauksia

että ns. irtolaisetkin (lösfinnar) olivat tervetulleita taloihin näinä työväkeä vaativina jaksoina. Lapset olivat paloalueella vanhempiansa apuna. He keräsivät pienimpiä nokisia puita kasoihin ja polttivat niitä nuotioissa palamattomilla välkky-paikoilla.

Vaatetus oli työn mukainen. Jaloissa oli tuohiset, päältä avonaiset *lötöt*, jotka tehtiin vasta, kun kaskea ryhdyttiin sytyttämään. Jotkut tekivät oikeat

Tulen vartioimiseen tarvitaan paljon väkeä sekä suotuisat sääolosuhteet.

tuohivirsut, jotka suojelivat jalkoja löttöjä paremmin. Tuohikengillä raaski astua kuumaan tuhkaan, tai veteen, jos tuli tarttui niihin. Nahkajalkineet paloivat helposti pilalle. Muina verhoina pidettiin hammppukankaisia vanhoja riihivaatteita. Miehillä oli paita ja housut, naisilla paita ja jonkinlainen hame.

Häkkisen kaatoporukka

Värmlannin Rattsjöbergistä on tallella tarina, jonka mukaan Heikki Häkkinen oli teetättänyt talouteensa kaikkiaan 50 kirvestä. Kaadettavalle alueelle nämä kirveet iskettiin kaadettaviin puihin ja ruotsalaiset luulivat, että hänen hakkuuporukansa olisi ollut 50 miehen vahvuinen. Tästä syystä johtuen eivät ruotsalaiset uskaltaneet ajaa Häkkistä pois.

Joskus olivat talolliset hyvin epäsuopeita metsäsuomalaisia kohtaan ja heidän ei silloin haluttu tulevan ruotsalaisasutuksen lähelle.

Yksi johtaa ja päättää (ja kantaa vastuun)

Suomalaiskylissä oli yleensä aina joku kylänvanhin, jonka tehtävänä oli mm tehdä päätös siitä koska mihinkin työvaiheeseen ryhdytään. Hyvin ratkaisevaa oli tälle shamaanille ennustaa sopiva sää kaskenpolttopäiväksi. Jos tämä ennustus ei osunut oikeaan, saattoi sillä olla merkitystä yhteisön tulevaisuudelle ja hyvinvoinnille. Tällaiset ”kyläpäälliköt” olivat ilmeisesti hyvin lyhytikäisiä.

Metsäsuomalaisten hyvinvoinnin avain oli kaskiviljelyssä. He osasivat erikoisesti huuhtatekniikan.

III Kansanperinne kaskeamisen yhteydessä

Huhta sytytettiin palavilla tuohuksilla, joita pitkien seipäiden päässä kuljetettiin tuulen alapuolelta lähtien paikasta toiseen. Aloittajana oli yleensä kylän tai talon päällysmies, isäntä. Hetki oli juhlallinen. Kuivat oksat ja puut paloivat nopeasti rätisten ja paukkuen. Tarkoitus oli tavallisesti, että kaski sytytettiin ympäriinsä ja tulirintamat kohtaisivat toisensa huhdan keskellä.

Hyvin vanhojen kuvausten mukaan tulirintamien yhtyessä syntyy valtava veto ja siitä aiheutuu voimakas pamaus. Kylän vanhat miehet arvioivat pamauksen voimasta ja luonteesta millainen sato huhdasta saataisiin. Periaatteena näillä olettamuksilla oli että mitä suurempi pamaus sitä parempi sato. Huhtaan

Tuohuksen kuva Suomalaiskulttuurikeskuksesta Torsbystä. Vieressä myös kaskiruista.

saatettiin jättää muutamia yksittäisiä puita kasvamaan, *linnunlauluiksi*. Yleensä tällainen puu oli joko haapa tai mänty.

Johannes Bureaus kuvaa Ångermanlandin metsäsuomalaisita näin: ”*He raivasivat metsää pelloksi ja saavat kyllä ruista. Eivät he myöskään hakkaa suurimpia honkia maahan, vaan hakkaavat kuoren pois pitkin pintaa, että tulisi halkoja tervan polttoon; muun kuivan puun he antavat jäädä jäljelle ja kannot sekä sänki, jonka he leikatessa jättävät, ovat korkeita, sillä toisena vuonna polttaa hän saman oljen sängen ja saa hän enemmän ruista.*”

Huhtaa poltettaessa tarvittiin väkeä vartioimaan ettei tuli pääsisi karkaamaan metsään. Huhdan ympäröyksille kokoontuneelle väelle annettiin *kulohuiskat*. Ne olivat pellavaräteistä pitkään varteen käytettyjä tumppuja, joka veteen kastettuna oli tehokas sammutin. Sitä vanhempia olivat tuoreista puista karsitut *hosat* eli *sudit*. Näihin puihin oli

jätetty latvaan oksat ja tällä hosalla tukahdutettiin maan pinnassa etenevä tulirintama sitä voimakkaasti hakkaamalla.

Erilaisia kaskenpolttoermejä

Viertäminen oli hyvin tavallinen kaskenpolttomenetelmä. Tällä tarkoitettiin sitä, että palavia puun runkoja vieriteltiin poltettavalla alueella. Näin maan

Nykyajan kaskenpolttajia Mattilan kaskella Värmlannissa vuonna 1988.

pintakerroksen sammat ja muut kasvit paloivat yhdessä vierrettävien puun runkojen kanssa. Puita saatettiin vetää suurilla rautakoukuilla, joita kutsuttiin *vierrinkoukuksi* tai *palovanguksi*. Tietenkään metallisia työvälineitä ei ollut vielä 1600-luvulla. Suurimpia puita *roitottiin* eteenpäin tukevalla kangella, jota kutsuttiin myös *viertokangeksi*.

Savussa ja kuumuudessa suoritettavaa raskasta työtä helpottivat *seunat* eli *roviopuut* eli *telat*. Ne olivat viiden kuuden kirvesvarren mittaisia pölkköjä, joita kasattiin viisi kuusi ryhmäänsä parin sylen päähän toisistaan asetetuille teloille. Risuilla ja halaistun kepin kärkeen pannuilla tuohikäppyröillä sytytettyjä seunoja siirrettiin sitä mukaa kuin maa alta kärventyi.

Joskus kaskessa myös raivattiin. Palamatta jääneitä puita kasattiin rovioiksi ja ne poltettiin varsinaisen kasken polton jälkeen roviona. Puut poltettiin mahdollisimman tarkkaan niin että ”moankenkä”, maan pinta, kunta, paloi

lisää ja saatiin enempi tuhkaa kasvivoimaksi.

Aidat ympärille

Jos kaski ei ollut saaressa, jouduttiin sen ympärille tekemään aita niin ettei oma karja tai hirvet päässeet sinne syömään. Metsälaitumilla olleet lehmät mielellään karkasivat kaskelle. Aitapuut kerättiin yleensä joko ennen kasken polttamista tai aita tehtiin niistä puista, jotka eivät syystä taikka toisesta palaneet kaskea poltettaessa.

Jos tarkoitus oli ottaa kaskesta vain yksi sato, ei kunnollista aita yleensä kannattanut tehdä. Pohjoisilla alueilla piti tällainen aita tehdä poronpitäväksi. Näin ollen aidan piti olla tiheämpi ja korkeampi kuin etelämpänä.

Yhtiökasket

Kaikki kasket eivät olleet saman kokoisia. 1800-luvun alussa puhuttiin vielä yhtiökaskista ja sukukunnan halmeista.

Itä-Suomessa, erityisesti karjalaisen suurperhelaitoksen piirissä riitti talon oma väki kaskenpolttajiksi. Mikäli näin ei voitu menetellä, tehtiin *yhtiökaski*. Sellaisia oli ennen isoajakoa, siis 1700-luvulla ja aikaisemmin, kyläkuntien suurilla yhteismetsäalueilla. Samalla tavalla kuin metsäsuomalaisilla oli metsiin vain nautintaoikeus, he eivät omistaneet näitä maita, poltettiin usein yhtiökaskia. Tällöin kasket saattoivat olla tavattoman suuria, jopa monen kymmenen hehtaarin

Kaavin Telkkämäen kaskessa kasvaa ruista kesällä 2009

kokoisia. Osuus yhtiössä perustui työhön. Yksittäisellä talolla saattoi yhtiökaskessa olla yksi, kaksi tai useampiakin osuuksia eli *kirveitä*. Kirves oli työmiesten lukumäärää osoittava mitta perustuen siihen kuinka monta miestä oli lähtenyt kaskea kaatamaan ja sitten polttamaan.

Kuinka suuria nämä isoimmat kasket sitten olivat? Kirjallisuudessa on viitteitä, että yhtiökaskeen saatettiin kylvää 15 á 20 tynnyriä rukiita Tynnyrihän on lähes 200 litran vetoinen mitta (165 ltr), ja on helppo ymmärtää, että sillä kylvettiin useiden hehtaarien suuruinen alue. Kuten toisaalla näemme, kaskeen kylvettiin siemen paljon harvempaan kuin peltoon.

Hyvin usein kaskan ympärille tehtiin aita, joka esti metsälaitumilla vapaasti liikkuvan karjan ja hevosten pääsemisen kaskelle. Aita saattoi suojata myös hirven tuhoilta. Aitauksen sisälle pystytettiin myös aumat ja haasiat niin ettei eläimet päässeet syömään kuivumassa tai varastossa olevaa viljaa.

Pisteaita saatettiin rakentaa kaskan ympärille ettei (koti-)eläimet sinne päässeet.

Sään merkitys

Mikael Agricola tiesi jo, että kaski on kaadettava *yläkuussa*, mieluiten uuden kuun ensimmäisellä neljänneksellä, jotta viljan kasvu olisi ollut suotuisa. Tiedettiin myös sekin, ettei yläkuulla hakattua kaskea saanut palamaan poutasäälläkään. Jos kaskan kuivumista pidettiin tärkeämpänä kuin viljan tai uuden metsän kasvua, oli puut kaadettava *alakuussa*.

Jos kyseessä ei ollut huhta, vaan ns lehtipuukaski, tultiin yleensä ennen kaskan varsinaista kaatoa tähän nuoreen lehtimetsään, jonka puut olivat n 20 vuoden ikäisiä, ja sieltä kaadettiin kaikki pensaat ja alaoksat. Työvälineenä oli kassara, jota kutsuttiin myös vesuriksi ja vesoimeksi. Nämä työkalut ovat hieman erinäköisiä eripuolella Skandinaviaa. Lehtipuukaskia kaadettaessa olivat soveliaita aikoja vanhan kuun viimeiset ja uuden ensimmäiset päivät. Kaataminen tehtiin tuolloin sellaisessa järjestyksessä, että puiden tyvipäät olivat suunnattuina joko kotia tai sitä veräjää kohti, joka johti ajotielle. Näistä lehtipuukaskista ei yleensä saatu kuin yksi sato ja alue sai jäädä sitten laitumeksi.

Monet eri lähteet kertovat, että kaskan polttamisen jälkeen piti tulla sade, parin päivän sisällä. Kun maa oli vielä lämmin tulen jäljeltä, ei kuitenkaan kuuma, kylvettiin siemenet maahan ja sen jälkeen pitäisi sataa, että ruis saisi parhaan mahdollinen alun kasvulle. Sen joka toimi kaskanpolton ”seremoniamestarina” piti tietää sateen tulo pari-kolme päivää etukäteen.

Kuinka säätä voitiin ennustaa

Tiedämme aivan varmasti monia tapoja sään ennustamiseen. Tätä tointa hoitivat yleensä he johtomiehet, joiden ennustukset pitivät paikkansa. He eivät arvanneet, vaan tiesivät. Siksi heitä saatettiin kutsua tietäjiksi. Norjalainen tutkija Per-Martin Tvengsborg on esittänyt

mielenkiintoisen teorian sään ennustamiseksi.

Metsäsuomalaisten keskuudessa ei tosin esiinny sukunimeä Puoliparta, mutta heidän joukossaan on ollut miehiä, jolta oli ajettu parta pois toisesta leukapielestä. Miehillä oli yleensä tuohon aikaan koko parta. Puoliparrat olivat eräänlaisia noitia eli tietäjiä, jotka osasivat sanoa koska tulee sade jne.

Puolipartaisella tietäjällä on hallussaan (taika-)rumpu, jonka kalvolle hän sirottelee keräämäänsä siitepölyä. Sitten hän asettaa rummun reunan tukevasti parratonta leukaluutaan vasten ja alkaa laulamaan matalalla äänellä esimerkiksi aaaaaaaaaa. Äänen aiheuttamasta värinästä johtuen siitepöly alkaa muodostamaan säännönmukaisia kuvioita rummun kalvolle. Linjojen muodosta ja suoruudesta pystyi tietäjä näkemään, koska sade oli tulossa.

Kasken sytytys

Suomalaiskylissä oli aina kylän vanhin, jonkinlainen noita, joka tehtävänä oli mm antaa merkki siitä koska kaski olisi

Kaskiväen on seurattava johtajaa ja hänen antamia merkkejä.

polttettava. Tulen levittäminen johtajan ohjeiden mukaan oli tarkkaa työtä. Se tehtiin palavilla tuohuksilla, joita kuljetettiin paikasta toiseen pitkien seipäiden päihin sidottuna. Kasken sytytys oli aina juhlallinen hetki. Tulimeri kasvoi valtavan suureksi ja kovalla rytinällä ja paukkeella etenivät tulirintamat kohti

kasken keskustaa tai sitä paikkaa mihin tuuli sen vei.

Kasken sytyttämisessä kierrätettiin tuohuksia ympäri poltettavaa aluetta ja johtajan ohjeiden mukaan annettiin tulen levitä kulloinkin sopivasta kohdasta kohti keskustaa. Kaskea ei siis sytytetty samanaikaisesti joka puolelta.

Loitsut yms

Koska huhdanpoltolla oli niin suuri merkitys yhteisön hyvinvoinnin kannalta, liittyy tähän työhön hyvin paljon erilaista kansanperinnettä ja jopa taikuutta. Suomalaismetsissä oli tapana tehdä myös erilaisia ”konsteja” paremman sadon toivossa.

Luonto oli ennen vanhaan täynnä erilaisia henkiä ja olentoja. Nämä antoivat hyvän sadon, jos niitä oli oikein kohdeltu. Kun kaski sytytettiin ensimmäisen kerran jätettiin sinne linnunlaulupuu. Joidenkin toisten kuvausten mukaan jätettiin tämä puu siksi, että metsän haltija olisi apuna estämässä tulen karkaamista metsään. Kaski piti sytyttää mieluummin salamasta saadusta tulesta.

Ukkonen, jota kutsuttiin myös Ylikäiseksi, piti mahdollisinaan millaista säätä kaskenpolttajille oli tulossa. Jos kesä oli kuiva ja uhkasi satoa, otettiin aura, jota vedettiin kuivaksi jääneen puron pohjalla. Auran kolahtelu kuivan puron pohjakiviä vasten kutsui luokseen Ylikäisen, joka antoi sadetta kaskelle.

Kasken ympärillä liikuttin polttamisen aikana. Usein tähän liittyi erilaisia taikoja. Tärkeä merkitys lienee kuitenkin ollut sillä, että tarkkailtiin ettei tuli päässyt kytemällä tai muulla tavoin ryöstäytymään kuivaan metsään.

Kirjallisuudessa on tallennettuna erilaisia huomioita kaskenpolton alkuun liittyvistä taioista. Norjan puolen suomalaismetsissä kuljettiin myötäpäivään ja takaperin ja luettiin loitsua, jonka loppuosa kuului:

- polta kivet
polta kannot

*anna mulle
musta multa.*

Kieltoja kaskenpoltolle

Kaskenpoltto on ollut viranomaisten huomion kohteena monen sadan vuoden ajan. Kaskenpolttoa yleensä pidettiin metsän haaskaamisena. Pahinta tämä oli kaivosten ja ruukkien läheisyydessä. Tässä muutamia vuosilukuja, joina kaskenpolttoa rajoitettiin:

1638 Valtiopäivät kielsivät kasken polttamisen Bergslagenissa.

1647 annetussa metsäasetuksessa annettiin yleinen kaskenpolttokielto. Se oli luvallista kuitenkin yhteis- ja ruukkien metsissä.

1664 annetussa metsäasetuksessa säädettiin rangaistukseksi hirsipuu. Luvattomien torppien asukkaat sai häätää, torpat polttaa ja ottaa sato omakseen.

1695 kiellettiin lappalaisten oikeuksissa uudisasukailta ylenmääräinen kaskeaminen.

1734 annetussa metsäasetuksessa kiellettiin aidattujen alueiden ulkopuolinen kaskeaminen. Maaherran luvalla sai kasketa, jos metsälle ei ollut muuta käyttöä.

1793 annetussa metsäasetuksessa kiellettiin kaikenlainen kaskeaminen. Se oli maalle vahingollista.

1805 metsäasetuksessa uudistettiin 1793 annetut määräykset, mutta kaskettavat alueet piti merkitä kruunun leimasimella.¹

IV Kaskenpolttajan työkalut

Kaskiaura eli aatra

Hankoauraa eli aatraa on käytetty meidän päiviimme asti, tosin perunan viljelyn yhteydessä. Savolaiset kutsuvat tätä työkalua uatraksi ja Länsi-Suomessa sitä kutsutaan nimellä sahrat. Muita

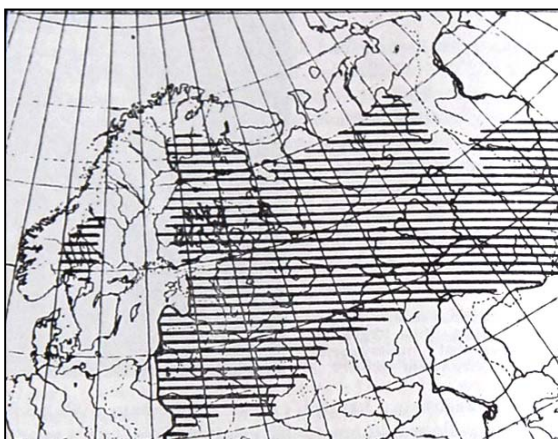
nimityksiä ovat koukku, huhtakoukku ja halameaura. Ruotsalaiset ovat kutsuneet hankoauraa nimillä *svedjeplog* ja *finnplog*. Usein kuulee mainittavan, että hankoaura oli tyypillinen kaskenpolttajan työkalu. Tämä ei ehken voi pitää paikkaansa, koska kasken polttamisen jälkeen maassa on runsaasti kiviä ja juuria. Jos hankoauran piikit painaa tällaiseen maahan, ei se liiku

Hankoaura Finnstigenin kokoelmista Hälleforsissa.

mihinkään päin. Tarvitaan hirvittävästi voimaa ja sitä ei taas itse aura kestä.

Hankoaura alkaa tulla oikeuksiinsa siinä vaiheessa, kun kaskesta on alettu tekemään peltoa. Tällöin sopii hankoaura kivien ja kantojen väliin, jonne toisenmallisilla auroilla ei päässyt. Hyvin

Kartalta näkyy hankoauran eli sahran levinneisyys Euroopassa.

¹ Finnsam Det skogsfinnska kulturarvet s.49

monissa vanhoissa suomalaistaloissa eri puolella Ruotsia ja Norjaa on vielä tällaisia hankoauroja nähtävänä. 1800-luvun lopulla myöhemminkin käytettiin suomalais-metsissä hankoauraa peltoviljelyksessä.

Risukarhi

Risukarhi tehtiin kuusen latvuksista tai nuorista kuusista. Runko halkaistiin

Tyypillinen risukarhi Finnstigenillä, Hälleforsissa suomalaistalon edustalla kuvattuna 1997.

oksineen pävineen ja parin kolmen puun halkaistut puolikkaat laitettiin vitsaksilla vierekkäin. Sitten katkaistiin oksien latvat ja risukarhi oli valmis. Karhia veti joko hevonen tai ihminen. Risukarhin oksat pystyivät menemään kivien ja kantojen väliin ja muokkasivat maan pintakerroksen. Risukarhilla ajettiin kaskan polttamisen jälkeen sekä ennen että kylvämisen jälkeen.

Risukarhia saatettiin käyttää myös myöhemmin kesällä, jos talossa oli peltojakin. Tällä välillä saatettiin karhia pitää purossa tai lammessa likoamassa. Käytetyt ja kuivaneet risukarhit koristivat usein viljelysmaiden reunoja.

Petrus Nordman kertoo vuonna 1888 ilmestyneessä kirjassaan: ”Puut kaadettiin syksyllä ja poltetaan seuraavana kesänä, siemen kylvetään tuhkaan ilman että maata on edeltäpäin kynnetty. Välistä maata on ”raavittu kuusella, johon on jätetty

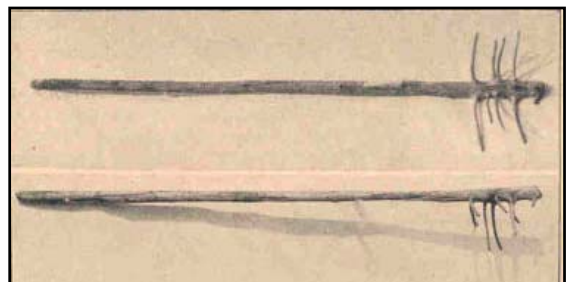
oksantynkiä”. Huuhtiin kylvettiin ruista. Oli myös kaukohuuhtia.”

Hakut ja muut välineet

Kuvassa Skattlösbergin kotiseutumuseon oppaana toimiva Ingvar Hedlund esittelee seudulle tyypillistä kaskiharaa eli gryfsaa, jolla poltettuun maahan kylvetyt siemenet sekoitettiin Gryfsa on tyypillinen Bergslagenin alueen työkalu.

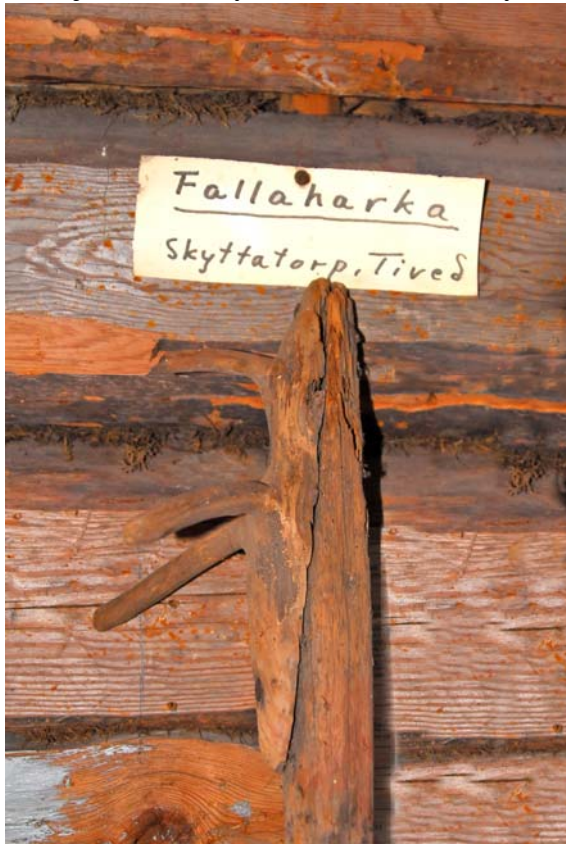
Aina ei voinut käyttää risukarhiakaan kivikkoisilla ja kantoisilla kaskilla. Tällöin käytettiin joko *kaskihakkua* tai gryfsaa. Kaskihakkua pidetään hyvin tavallisena

Pohjois-Hämeessä käytetty kaskihara, jollaisia käytettiin myös suomalaismetsissä.

kaskenpolttajan työkaluna. tällaisia hyvin yksinkertaisia työvälineitä löytyy monista kotiseutuyhdistysten museoista ja suomalaistaloista ympäri Ruotsia.

Kaskihakku tehtiin metsästä löydetyistä puusta. sen latvapäähän jätettiin muutamia oksia, jotka katkaistiin parinkymmenen sentin mittaisiksi. Oksia saattoi olla hakussa ympäriinsä, tai vain toisella laidalla. Kun oksat olivat joko palaneet tai kuluneet loppuun, otettiin metsästä uusi hakku. Hakku eli hara (svedjehacka) oli yleensä kuusesta tehty.

Kaskihakku Tivedenistä,
kotiseutuyhdistyksen kokoelmissa.

2-vuotista, pensovaa kaskiruista
Skifsenin kaskella 3.6.2007.

Gösta Berg kertoo kirjassaan Västmanlandin huuhtaviljelystä seuraavaa: ”Ensin kaadettiin metsä ja annettiin sen kuivua. Sitten sytytettiin oksat, jotka paloivat, mutta rungot jäivät palamatta. --- Rungot hakattiin miilupuiksi ja vietiin pois. Tämän jälkeen menetelmät hieman vaihtelivat. Voitiin heti kerätä läjiin vielä palamatta jääneet paksut oksat ja voitiin silloin saada kaski kylvökuntoon jo keväällä, harattiin (”kryfsade”) se samana syksynä, ts. rikottiin maan pinta missä se oli tarpeen kaskiharalla, joita oli useampaa lajia. Sitten oli jäljellä vain kylväminen ja rukiin multaus (ruis kylvettiin aina ensimmäisenä vuonna) samalla välineellä. Mutta kaski voitiin jättää myös lepäämään vuodeksi tai pariin mutta tulisi lihavamaksi silloin. Kesällä kuokittiin ensin turpeita ja kerättiin seinäsammalia, jos niitä oli, mitkä olivat erittäin hyviä. Niillä puilla, jotka vielä jäivät jäljelle, sytytettiin kaski nyt toisen

kerran. sitten kylvettiin ruis samaan tapaan kuin äsken kuvattiin.”

Tämä Bergin kuvaus sijoittuu todennäköisesti maakunnan länsiosiin, lähelle Hälleforsia. Kuvauksien yksityiskohdat poikkeavat usein suuresti toisistaan. Kirjoittajilta ovat mitä todennäköisimmin sekoittuneet juhannusrukiin ja syysrukiin viljelymenetelmät.

V Kasken kylväminen

Viljelyskasvit

*Kaskiruista myöhäissyksyllä 2007
Tivedenin kotiseutuyhdistyksen
koeviljelmällä Tivedenstorpetilla.*

Huhtaan kylvettiin yleensä ruista. Ohra ja tattari olivat myös tavallisia viljelyskasveja. Myös kaura ja pellava tunnettiin, etenkin kaskikauden loppuaikoina.

Rukiilla oli monta eri nimitystä. Suomalaiset ovat kutsuneet sitä *korpirukiiksi, kaskirukiiksi, pensarukiiksi, puskarukiiksi, juurusrukiiksi* ja *juureiseksi* eli *juurehiseksi*. Tämä ruislajike on kaksivuotinen ja sillä on nimensäkin perusteella hyvin vahvat juuret, josta taas johtuu se, että tämä kasvi pystyy käyttämään hyväkseen hyvin suuria ravinnemääriä kasvukauden aikana. Kun suomalainen oli polttanut kasken vanhaan kuusimetsään, jonka maapohja oli yleensä hapanta, sekoittui tuhka ja hiili tähän happamaan maahan. Emäksinen tuhka neutralisoi happamuuden ja maassa olleet ravinteet olivat kasvien käytettävissä. Kun

tähän kylvettiin pensovaa ruista, tuli tästä oikea kasvupommi. Kaskiruus saattoi ensimmäisenä kasvukautena kasvaa pensaaksi jossa oli kymmeniä korsia. Ruis piti leikata, yleensä karjan ravinnoiksi, ennen kuin siihen tuli tähkät.

Joskus hevoset ja lampaat sekä vuohet laskettiin kaskelle syömään ruista. Lehmiä ei pidetty sopivina, koska niiden jäljiltä olivat rukiin puskat usein nyhdetty juurineen maasta.²

Sitten annettiin rukiin talvehtia ja seuraavana vuonna siitä tuli entistä tuuheampi puska. Lukuisissa koeviljelyksissä on voitu todeta, että pensaat, joissa oli yli 100 tähkää, eivät

Per-Martin Tvengsborg näyttää kuinka korkeaksi pensova puskaruis tavallisesti kasvoi, niikuin tässäkin Mattilan huhdassa.

olleet harvinaisuuksia. Jos tähkässä oli keskimäärin 50 jyvää, saatiin yhdestä kylvetystä rukiin jyvistä 5000 uutta jyvää, tosin kahdessa vuodessa. Kansa, jolla oli

² Björn Engström

tällainen viljakasvi hallussaan, ei voinut olla köyhä!

Alftassa, Hälsinglandissa, yrittivät (ruotsalaiset) isännät vuonna 1616 takavarikoida kokonaista 60 tynnyriä rukiita jotka ”Jöran Finne i Flät” oli saanut kaskesta, joka sijaitti isäntien mailla.³ Tämä esimerkki osoittaa selvästi kuinka suuria viljamääriä metsäsuomalaisilla oli hallussaan, olkoonkin että juuri tämä kaski oli sijainnut isäntien mailla.

Tattari oli myös melko yleinen viljelyskasvi huhdassa. Tattaria kohtaan vallitsi kuitenkin epäluulo, sillä se oli kovin hallanarka kasvi eikä menestynyt myöskään sateisena vuonna. Lieväkin halla

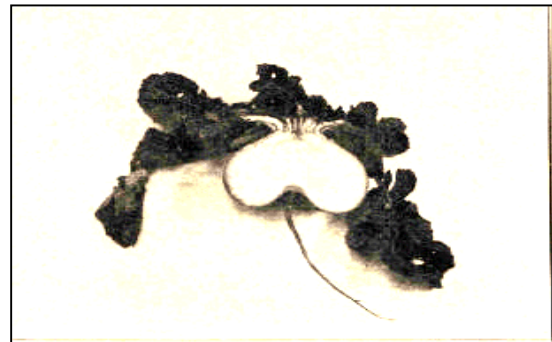

Kuiva puskarukiin juurakko Mattilan kaskesta vuonna 1989. Yhdestä jyvistä oli kasvanut lähes 50 kertaa. Ei ihme, että metsäsuomalaiset kutsuivat tätä kasvia juureiseksi.

tuhoosi koko sadon. Viljelyn onnistuessa tattari saattoi kuitenkin antaa erittäin hyviä satoja, käytettyyn siemenmäärään nähden 30–50-kertaisia, jopa 100-kertaisia satoja. Kuten sanonta 1700-luvulta kuuluu: ”Tattari taalarin tekee, tattari talottomaksi”.

Ennen perunaa

Meidän pitää muistaa, että perunaa ei vielä ollut 1600-luvun alussa ruokapöydissä ja sen sijaan syötiin naurista. Monet varmaan ovat kuulleet puhuttavan kaskinauriista. Kaskinauriin siemeniä saa ainoastaan hyvin varustetuista siemenkaupoista. Kaskinaurista on kahta eri sorttia. Molemmista on käytetty nimitystä kaskinauris. Savossa naurista kylvettiin kolmeen eri otteeseen, kahta viikkoa ja viikkoa ennen juhannusta ja toisella juhannuksen jälkeisellä viikolla. Ensimmäisen kylvön sato syötiin kesällä ja siitä varattiin siemennauriit. Toisesta

Halkaistu, litteä kaskinauris, vatinauris, jonka liha on vaalean keltainen.

kylvöstä saatiin talveksi varastoitavat kuoppanauriit ja kolmannen kylvökerran sato kulutettiin syystalvesta. Litteää ”vatinaurista” pidettiin parempana kuin suippoa, joka muistutti muodoltaan retikkaa. Suipon nauriin viljely loppuikin vähitellen kokonaan 1800-luvulla. Kaskinauriita oli eri laatuja, jotka erotettiin toisistaan päällyspuolen tai lihan väristä. Liha oli väritään valkoista tai keltaista, päällyspuoli puolestaan joko punaista, vihreää, valkoista, keltaista tai kirjavaa.

Nauriit lannoitettiin pellossa joko risuja polttamalla tai sinne haettiin tuhkaa uunista. Koska naurislajikkeita oli useita, vaihtelevat myös viljelymenetelmät suuresti. Jotkut lajikkeet mainitaan talvenkestäviksi ja Taalainmaan pohjoisosien karjamajoilta kerrotaan, että naurissato korjattiin vasta seuraavana

³ Wedin: Skogsfinnarna 2009

keväänä tai alkukesästä, kun sinne karjan kanssa mentiin.⁴

Esimerkki Svartnäsistä

Karle Akseli Gottlund kertoo päiväkirjassaan vuodesta 1817 seuraavaa:

-” Sillä kun kaski oli poltettu, he kylvivät siihen ruista tuhkan vielä ollessa lämmintä – vaikkapa sitten se olisi vierretty julki juhannuspäivänä. Luonnollisena seurauksena siitä oli se että siemen joskus paloi vielä kuumassa tuhkassa. Ja ellei juuri niinkään käynyt, niin ellei satanut, kuivatti aurinko siemenen, tuuli vei sen tahi se joutui lintujen saaliiksi. Kaikki oli siis sateen

Torgny Flygö Närseenistä näyttää pitkiä puskarukiin tähkiä.

varassa. Jos sattui satamaan, niin tuhka ja multa saivat pian kasvillisuuden rehottamaan ja kohosi laiho, kaunis katsella. Kasken kyntäminen tai äestäminen oli heille tuntematon. Siksipä he viljelivät sitä vain vuoden. Eivätpä he edes nähneet sitä vaivaa, että olisivat keränneet kokoihin kuiskin haiskin makaavia palamattomia puun runkoja, vaan kylvivät hiilien ja kekäleiden sekaan, jotka sittemmin joutuivat osaksi kasvavan laihon peittoon. Heidän hevosensa saivat miltei koko kesän työstä vapaina maleksia laitumella metsissä. Korjattuaan näin kaskesta yhden vuoden sadon, sai se jäädä hyötyä tuottamatta omiin koteisiinsa. Munter [Rantasalmella Suomen sodan jälkeen seudulle muuttanut sotilas] sanoi heille käytännössä osoittaneensa, miten Savossa kaskea viljeltiin, miten sitä kynnettiin ja äestettiin ja miten yhden sadon sijaan saatiin kolme, jopa neljäkin. Hän sanoi kylväneensä syksyllä sekä ohraa että ruista ja näyttäneensä ensin rukiin ja sitten ohran, mitä kaikki täkäläiset olivat pitäneet kuin ihmeenä.”⁵

Tähän Gottlundin tarinaan voisi kommentoida sen verran, että kaksivuotista pensovaa ruista ei tarvitse kylvää vielä juhannuksen aikaan, vaan silloin kylvetään yksivuotinen juhannusruis, joka ei penso niin hyvin kuin tämä juureinen eli kaskiruis.

Kaskiviljelyyn opastettiin

Metsäsuomalaiset viljelivät kaskiaan niillä tiedoilla ja taidoilla, jotka olivat isiltään oppineet. Kaarle Akseli Gottlund oli 1820-luvulla sitä mieltä, että metsäsuomalaisten viljelymenetelmät olivat vanhanaikaisia. Perinteistä huhtaviljelyä piti uudenaikaistaa!

Gottlund kutsui Savosta, Juvalta erään Immoisen pojan opettamaan metsäsuomalaisille ”palonkyntämistä” ja valmistamaan heille ”kaski-sahroja”, jotta

⁴ Björn Engstöm

⁵ Gottlund Kaarle Akseli: Dagbok öfver dess Resor på Finnskogarne år 1817 s.81

nämä oppisivat viljelemään huuhtaa ja kyntämään sitä Savon tavalla: Immoinen oleskeli Norjan puolella Öijärissä muutaman vuoden ja tuloksia ei hänen opeistaan syntynyt. Huuhtatekniikka säilyi suomalaismetsissä ennallaan ja syyksi on arveltu rahvaan haluttomuutta muutoksiin.

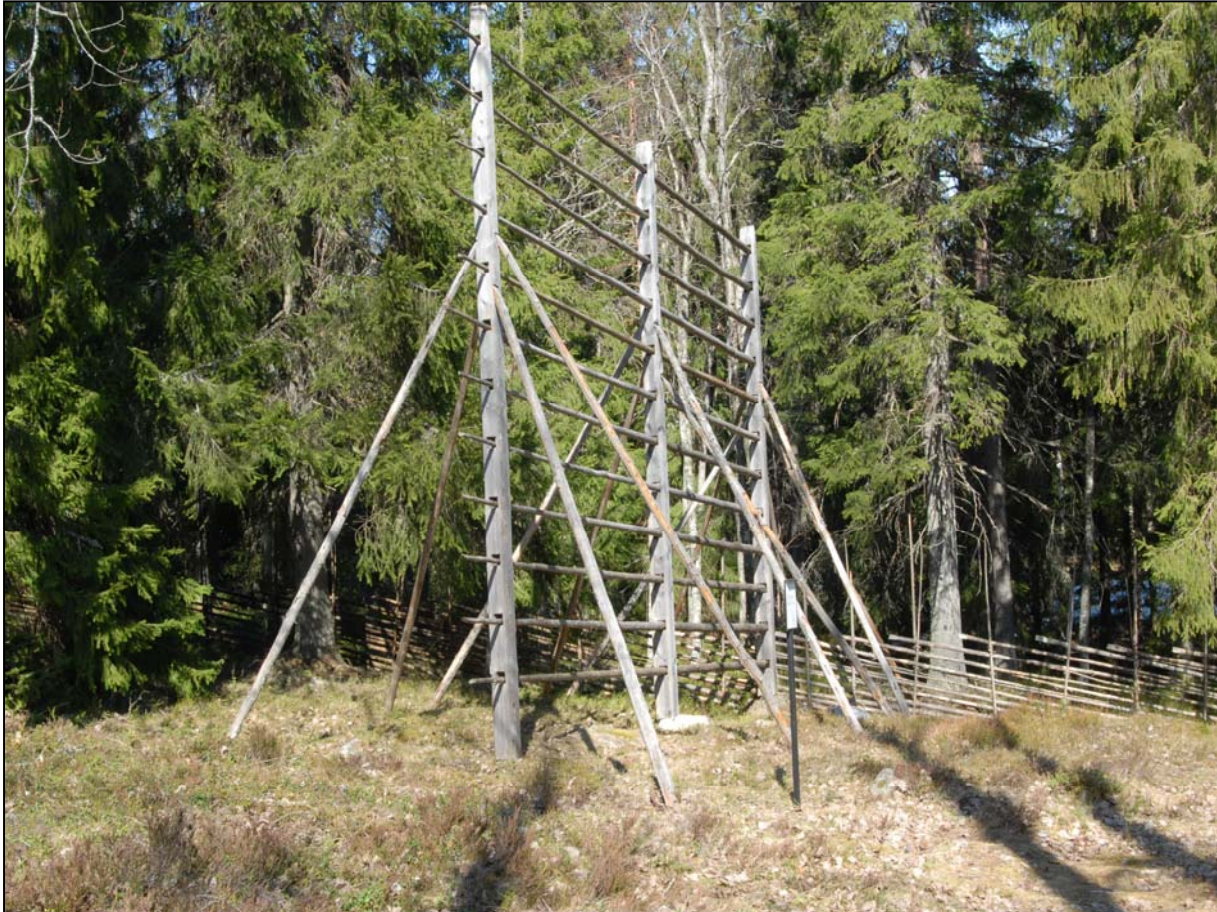

Kolin kaskella ollaan laittamassa ruista kuhilaille. Kuva Internetistä

Vanhoissa kirjallisissa lähteissä on ilmoitettu, että kylvämistiheys on sopiva, kun kylvää viisi jyvää tuohivirsun painamaan jälkeen. Useat koeviljelmät Suomessa, Norjassa, Ruotsissa ja Virossa ovat osoittaneet, että näin menetellen tulee kylvöstä aivan liian tiheä. Yksi jyvää virsun painamaan riittää! Pitää muistaa, että metsäsuomalaisten käyttämä ruis oli pensovaa, eli siis kasvoi tuuheaksi puskaksi, jossa saattoi olla paljon korsia.

Naurista kylvettiin usein töpeksimällä. Joidenkin vanhojen kuvausten mukaan kylväjällä oli laulurastaan pesässä nauriin siemeniä, josta hän otti suuhunsa ja töpeksi ne kylvettävään kaskeeseen tai peltoon. Näin olivat siemenet jo syljen kostuttamia ja pääsivät pian kasvamaan. Kylväjän piti olla hiljaa kylväessään, muuten naurit halkeilivat, näin uskottiin naurista kylvettäessä.

Kylvämistapa

Metsäsuomalaisten käyttämä haasia (finnhässja) Skattlösbergissä, kotiseutuyhdistyksen kokoelmassa. Skattlösberg sijaitsee Taalainmaalla.

VI Sato

Sadonkorjuu

Sadonkorjuun aika oli työvoimaa sitovaa. Leikkuutyössä oli usein paljon väkeä. Työkaluna käytettiin sirppiä, jolla oljen korret katkaistiin voimakkaasti nykäisemällä. Sirppi oli sopiva työkalu eloa kaskelta koottaessa, koska siellä oli kiviä, puunrunkoja ja kantoja ja siitä syystä viikatteella ei olisi pystynyt niittämään.

Vilja sidottiin *lyhteiksi*. Lyhteissä oli useita *kahmaloita* ruista. Kahmaloksi kutsuttiin joillakin seuduilla Itä-Suomessa ja suomalaismetsissä sitä olkimäärää, jonka aikuinen mies voi kerralla ottaa, kahmaista, käteensä. Lyhteet sidottiin samoista oljista tehdyllä pannalla.

Lyhteistä koottiin *kuhilaita*, joita kohosi huhdan alueelle. Myös peltoviljelijät käyttivät sadon korjuussa lyhteitä ja kuhilaita. Joillakin alueilla lyhteistä ei tehty kuhilaita, vaan ne

Ruisaumat muistuttivat suuresti näitä heinäaumoja, joita on tehty eri puolella Suomeakin. Kuva: carolus-rex.blogspot.com/2007_04_01_archive.html

nostettiin seipäille.

Länsi-Suomessa, Tornionjokilaaksossa ja myös suomalaismetsissäkin saatettiin vilja kuivattaa pitkissä ja korkeissa haasioissa. Haasiat olivat tavallisia Taalainmaalla, Hälsinglandissa ja Etelä-Norrlandin monissa maakunnissa ja ovat sitä edelleenkin. Suomalaisten tekemiä haasioita kutsuttiin nimellä finnhässja ja ne olivat tavallisesti paljon korkeampia kuin ruotsalaisten käyttämät.

Varastointi

Puimatonta viljaa saatettiin varastoida pitkiksikin ajoiksi. Joissakin perunkirjoituksissa on mainittu *ruisaumoista*, jotka olivat 40 vuotta vanhoja. Ruisauma on kaskan läheisyyteen, aitauksen sisään tehty korkea kasa, jossa rukiit ovat odottamassa kuljetusta puintipaikalle, siis riihelle, joka saattoi olla monen kilometrin päällä. Auma rakennettiin siten, että tähkät olivat auman keskustassa. Pitkä olki laitettiin siten että tähkät olivat ylempänä kuin olkien tyviosat. Tällaisten pyöreiden aumojen läpimitta saattoi olla 4 metriä ja korkeus vähintään yhtä paljon. Oikein tehtyyn aumaan laitettiin vielä katto tuohesta. Näin ollen eivät hiiret eikä hirvet päässeet käsiksi metsäsuomalaisten hyvinvoinnin sydämeen; rukiin tähkään.

Itäsuomessa tunnettiin myös pitkänomainen *närte*, johon viljaa koottiin odottamaan riihikuivausta.

Jos nauriskaski oli kaukana asunnosta, saatettiin nauriita säilyttää maakuopissa, joita kutsuttiin *naurisaumoiksi*.

Puinti

Yksi metsäsuomalaisen kulttuurin rakennustyypeistä on riihi. Suomessa riihi on levinnyt myös peltoviljelyn alueille. Ruotsalaiset peltoviljelijät eivät tunne riihtä. Riihi on oikeastaan monitoimirakennus; siellä vilja kuivattiin, puitiin ja varastoitiin. Riihessä puidessa käytettiin varstoja, joilla hakattiin kuivatetuista

oljista jyvät irti. Ruis oli levitetty lyhteistään riihen lattialle. Sitten kulkivat puintimiehet olkien päällä rivissä ja hakkasivat rytmikkäästi varstoilla jyvät irti. Usein puintimiehiä oli kahdessa rivissä ja he löivät varstoilla vuorotellen samaan paikkaan. Sitten otettiin oljet talteen, yleensä viereiseen olkilatoon. Lattialle karisseet jyvät ja akanat lakaistiin riihen nurkkaan ja uudet oljet levitettiin lattialle puitavaksi. Sitä ennen riihen sisäänlämpiävissä uunissa oli poltettu puita ja riiheen ahdettu vilja oli kuivattu. Riihen lämpötila ei saanut olla liian korkea, koska silloin jyvät menettivät itämiskykynsä. Liian alhaisessa lämpötilassa taas vilja ei kuivunut. Itä-Suomessa riittä puitiin myöhäissyksyllä tai tämä hikinen ja nokinen työ saatettiin jättää myöhemmäksi talvella.

Riihen puiminen aloitettiin perinteen mukaan varhain aamulla. Monissa kuvauksissa piti riihellä olla jo kolmenneljän aikaan aamulla. Riihi piti puida

Varstat ovat joutaneet riihen orsille Pielaveden Tommonmäen Välimäen riihessä.

Joskus ruis saatettiin ahtaa riiheen tähkäpäät alaspäin, kuten tässä Finnstigenin riihessä 1990-luvulla.

tyhjäksi ennen kuin kaste hävisi kaskelta. Kasteen aikaan ei ruislyhteistä varisseet jyvät pois niitä riihelle kuljetettaessa. Puiminen oli sekä likaista että hikistä työtä.

Hyvin usein otettiin lyhteitä alas riihen orsilta ja lyötiin niitä riihen seinään jyvien irrottamiseksi. Tällä tavalla ei yleensä saatu kaikkia jyviä irti

Varstoja oli monenlaisia. Länsi-

Tällaisella riihikoululla lyhteet nostettiin ylös riihen orsille. Kuva Pielaveden Tommonmäen Välimäestä.

Suomessa tunnettiin yhdestä puusta tehty kepakko, jolla jyvät lyötiin irti tähkistä. Itä-Suomessa yleinen oli linkku- eli tappivarsta. Sen rinnalla käytettiin myös solmuvarstaa eli riusaa, joka oli alkeellisempi varstan muoto. Sapa- eli reikävarstaa käytettiin Suomessa laajalti ja se oli varstan myöhäisempi muoto. Ne varstat, joita suomalaismetsissä käytettiin, olivat yleisimmin lyhytvartisia solmuvarstoja. Varstan päässä ollut kalikka

oli joko kulmikas tai se oli vuoltu pyöreäksi.

Puinnin jälkeen piti erotella jyvät akanoista. Piti aloittaa seulominen. Seula oli usein puuraamissa oleva ohuista pärestä tai juurista tehty työkalu, jonka molemmilla sivuilla oli kädensijat. Seulan päälle otettiin riihen lattialta jyviä akanoineen ja seulottiin siten että akanat tippuivat reistä läpi ja seulalle jäi puhtaat jyvät. Joskus oli sitä ennen seulottu myös harvemmillä seulalla ja erotettu pois tähkät ja karkeammat osat. Riihen kupeessa oli yleensä ns kylkiäinen eli ruumenus, jossa säilytettiin olkia ja muita puintijätteitä kuten ruumenia ja silppuja. Rukiin oljet käytettiin usein katto-olkina, mutta kauran ja ohran oljet yleensä syötettiin eläimille.

Markku Välimäen kertomus

”Riihi lämmitettiin aluksi hyvin varovaisesti. Elylyhteet asetettiin riviin yksittäin pitkillä riu`uilla katon alle, että savu ja kohoava lämpötila olisivat mahdollisimman tehokkaasti vaikuttaneet jyviin. Tämän jälkeen lämmitettiin uudelleen. Lämmityksen aikana annettiin oven ja luukkujen olla avoinna ettei vilja olisi saanut liian paljon savua. Tämän lämmityksen jälkeen suljettiin luukut yön ajaksi. Puiminen aloitettiin kolmannen päivän aamuna, jos vilja oli tarpeeksi kuivunut. Tarvittaessa lämmitettiin vielä yhden kerran vaikka riskinä oli että jyvät olisivat saaneet liikaa savua. Rukiin riihessä kuivattamiseen meni kolmesta neljään päivään ja yhdessä täydessä riihessä oli noin 300 lyhdettä.”

Tähän todenperäiseltä kuulostavaan kertomukseen täytyy lisätä kommentti, että savun haitallisia vaikutuksia ei ole missään muualla mainittu. Tutkijat ovat päinvastoin korostaneet savun positiivisia ominaisuuksia ennen kaikkea rukiin säilyvyyden kannalta.

Riihestä

Riihi oli siis monitoimirakennus, joka on tunnuksenomainen metsäsuomalaisten rakennus. Riihen tekemisessä piti osata monta asiaa. Rakennusmateriaalina käytettiin niitä aineksia mitä metsästä löytyi. Seinät oli hirrestä ja saumoissa eristeenä oli (seinä-) sammalta. Riihen uuni muurattiin luonnon kivistä ja laastina käytettiin saven, hiekan ja sammalen sekoitusta. Jos riiheen mennään sisälle päädyistä, on uuni tavallisesti oven pielessä joko oikealla tai vasemmalla. Muunkin tyyllisiä ratkaisuja tunnetaan.

Riihen välikatto piti olla sellainen, että se piti lämmön, mutta päästi kosteuden ulos. Saunan välikatto on tehtävä niin, että se ei päästä lämpöä eikä kosteutta lävitseen. Riihen katossa oli tavallisesti

Finnstigenin riihi rakennettiin kaskan reunalle. Riihet sijaitsivat

Vanha riihi, jonka lattialautoja voidaan kiristää kiilalla. Syntyvän raon päälle laitetaan pyöreäpintainen lauta.

alinna puukerros, jonka päälle asetettiin sammalia. Sammalien painoksi nostettiin joko multaa tai hiekkaa. Vesikatto tehtiin

yleensä samalla tavalla kuin savutupaan ja savusaunaan: riukujen päälle tuohia monta kerrosta ja painoksi joko pyöreitä tai halkaistuja puita, *malkoja*, joissakin tapauksissa *kelleksiä*.

Riihen lattian tulee olla tiivis. Puidut jyvät eivät saaneet tippua riihen lattian raoista riihen alle. Lattiaparrut olivat irrallisia paksuja, halkaistuja, tasaiseksi piilutettuja hirsii (kelleksiä) ja niitä voitiin kiritä erillisellä kiilalla, joka oli yleensä lattian keskipaikkeilla. Kiilaamalla syntyi rako lattialautojen väliin. Ettei jyvät päässeet tästä läpi, laitettiin raon päälle lauta.

Riihi sijaitsi tavallisesti pihapiirin ulkopuolella. Olisiko ajateltu paloturvallisuutta? Riihi on rakennuksena hyvin korkea, koska yläosissa täytyi olla tilaa ruislyhteille, joita ahdettiin riiheen kahteen tai jopa neljään kerrokseen. Riihen ahtamisessa on ollut monta tapaa. Tavallisemmin lyhteet nostettiin kuivumaan riihen orsille tähkä ylöspäin. Joidenkin tietojen mukaan lyhteet voitiin nostaa orsille myös kahareisin ja tähkä alaspäin.

Riihen sisällä oli kiinteitä orsia monessa kerroksessa. Orsien päällä oli ohuempia, irtonaisia riukuja, joiden päälle lyhteet asetettiin. Lyhteitä orsille nostettaessa käytettiin usein erillisiä, pitkävartaisia *riihikoukkuja*.

Grangården kotiseutuyhdistys Taalainmaalta kertoo kotisivullaan riihestään mm seuraavaa: ” *kun lyhteet oli asetettu riukujen päälle sytytettiin uuni. Lämpö sai aikaan sen että kosteus kohosi riihen sisällä. Seinissä oli useita ilmastointiluukkuja, jotka avattiin että kosteus pääsisi riihestä ulos. Kuivauksella oli hyvä teho ja ulkoapäin voitiin nähdä kuinka vesihöyry aluksi tuprusi ulos luukkujen läpi.*”⁶

Gästriklandissa on kehitetty erikoinen riihityyppi. Suurin ero on siinä, että riihen uuni on sijoitettuna omaan

6

huoneeseensa varsinaisen kuivaushuoneen viereen. Tällaisia riisiä tunnetaan tällä hetkellä parisenkymmentä.

Lopuksi muistakaamme myös se tärkeä seikka riihestä, että se oli riihitontun koti ja asumus.

Sadon jakaminen

Joissakin kirjoissa on puhuttu sadon jakamisesta yhteisistä kaskista siten että esimerkiksi ruis on jaettu kolmeen yhtä suureen kasaan. Yksi kasa kuului sille, joka omisti maapohjan. Jos sen omisti kruunu, jätettiin tämä osa veron maksuja varten. Toinen kolmasosa jaettiin kaikkien niiden kesken, jotka osallistuivat työntekoon sadon saamiseksi. Tällä tavalla pystyi tilaton väestökin itseään elättämään. Kolmas kasa oli joko varastoitava ”pahan päivän varalle” tai se myytiin ja rahat jaettiin kyläläisten kesken. Tästä kolmasosasta otettiin yleensä sekin vilja, josta poltettiin viinaa. Sadon jakamisesta päätti loppujen lopuksi kylän kokous.

Kaskesta pöytään

Juhlavia olivat varmaan ne hetket, jolloin uudisleipää leivottiin ja riihentuoksuista rukiista saatiin uutisleipää. Metsäsuomalaistenkin

Risti tehtiin aina uutisleipään. Eri alueille oli erilaisia tapoja suojata tai siunata leipä. Kuva Haapajärven kotiseutuyhdistyksen kaskirukiista leivotusta ruisleivästä vuonna 2006.

keskuudesta on tallennettu paljon erilaisia maagisiakin toimintoja, joilla haluttiin olla sadon antajalle mieliksi. Kristinuskon levittyä alettiin ristiä käyttää suojaavana merkinä. Ristiä oli toki käytetty jo ennen kristinuskon tuloa suojaavana merkinä. Risti piti tehdä aina kun se oli sopivaa ja

Inga-Greta Lindblom Torsbyn Suomalaiskulttuurikeskuksesta näyttää sihtiä, pohdinta, jolla jyvät erotettiin akanoista ja muista roskista.

mahdollista. Niinpä uudisleivän päällä koreili usein siihen tehty risti.

Ennen leipomista oli puitu ruis tietysti puhdistettu tähkistä, akanoista ja muista roskista. Tämä tehtiin pohtimilla ja sihdeillä. Sitten tuotiin ruissato vilja-aittaan tai se varastoitiin yksinkertaisesti riiheen. Monien talojen läheisyydessä oli vesikäyttöisiä myllyjä, mutta yleisemmät olivat käsikäyttöiset jauhinkivet. Pohjois-Savossa on niitä kutsuttu leikkimielisesti Kinnaskosken myllyksi.

Kuopion Pitkälahden savupirtin esineistöä elokuusta 2007

Kinnaskosken mylly, eli käsikäyttöiset jauhinkivet, joilla taloissa jauhettiin. Kuva Kuopion Pitkälahdesta

Sanakirja/ordbok

aatra,hankoaura	årder, svedjeplog
auma	stack
eloseiväs	snes
karhi	svedjehacks, gryfsa
kassara	lövhacka
kuhilas	Skyl
kulohuiska,hosa	ruska
kaskinauris	svedjerova
kunnta	jordyta
lyhde	skärve
orret	sparrar, passor,
	torkstänger
raivio	röjning
riihikoukku	riekrok
risukarhi	kvistharv
rovio	bål
ruumenus	agnhus
telat	kavlar
tietäjä	nåjd
tuohus	näverfackla
varsta	slaga

vatinauris
vierrinkoukku

fatrova
brandhake

Lähteitä:

<http://chaos.bibul.slu.se/sll/slu/forskningsnytt/FLN99-06/FLN99-06F.HTM> 2009-10-12
<http://www.grangardehembygdsforening.se/main/ria.html> 2009-10-12
Finnsam: Det skogsfinska kulturarvet. Falun. 2001
Gottlund Kaarle Akseli: Ruotsin suomalaismetsiä samoilemassa.
Wedin Maud: Skogsfinnarna. En sammanfattning. 2009

VII Kirjallisuutta suomeksi (vain muutamia nimikkeitä)

- Jutikkala Eino: Suomen talonpojan historia: Helsinki 1958.
- Kortesalmi J Juhani: Suomalaisten huuhtaviljely. Kansatieteellinen tutkimus.
- Nieminen Piritta: Kaskiviljely. Historia ja Mustiala. opinnäytetyö osoitteessa:
http://www.portal.hamk.fi/portal/page/portal/.../Nieminen_Piritta.pdf
<http://www.luontoon.fi> (metsähallituksen kotisivu)
- Sirelius U T: Suomen kansanomaista kulttuuria I-II. Helsinki
Scripta historica II Oulun historiaseuran julkaisuja. Oulu 1969.
- Virtaranta Pertti: Vienan kansa muistelee. Povo-Helsinki 1958.
- Vuorela: Suomalainen kansankulttuuri. Kaskiviljely s. 141-147

Kirjallisuutta ruotsiksi (vain muutamia nimikkeitä)

- Berg Gösta: Några anteckningar om svedjebruk, fallkratta och gaffelplog i Västmanland. (Västmanlands fornminnesförenings årsskrift XV) Västerås 1925.
- Carlsson Elinor: Svedjebränning. Hur påverkade det naturen? På internet:
Internet:<http://www.starsandherbs.se/ekosofi/svedjebranning%20text.htm>
- Ernvik Arvid: Glaskogen, bygd, arbetsliv och folkkultur i Jösse, Nordmarks och Gillbergs härad under 1800-talet.
- Grotenfelt Gösta: Det primitiva jordbrukets metoder i Finland under den historiska tiden. En redogörelse. Helsingfors 1899.
- Grotenfelt Gösta: Gaffelpolgen i de norske og svenske finskoger (tidskrift för det norske Landbruk Ih. Kristiania 1914.
- Hansson Bo: Svedjebruk och ”heliga kor”. Osoitteessa:
<http://www.fennia.nu/artiklar/Svedjebruk.htm>
- Hansson Bo: Svedjekulturen och vägen till Trysil. Osoitteessa: <http://www.fennia.nu/>
- Heikinheimo Olli: Kaskiviljelyksen vaikutus Suomen metsiin. Helsinki 1915.
Svedjebruket på finnskogen. Värmländsk Kultur 1981:2. s. 1-7.
- Jonsson Per: Rom eller Jerusalem; Rätt och rättsuppfattning i förproletär bergslagsmiljö. 94 s. 1988.
- Kardell Lars: Svedjebruk förr och nu. 92 s Rapport/Sveriges Landbruksuniversitet, Avdelningen för Landskapsvård; 20. Uppsala 1981.
- Kardell Lars: Svenskarna och skogen. 1. Från ved till linjeskepp. 196 s. Jonköping 2003.

- Larsson. Bo (red). *Svedjebruk och röjningsbränning i Norden – terminologi, datering, metoder*. 1995, Nordiska museet, Stockholm
- Nordman Petrus: *Finnarne i Mellersta Sverige*. Helsingfors 1888
- Olsson Paul: *Pauls bok: kulturhistorisk översikt över fjärdedels hemmanet Folkesgården i Västra Ämtervik 1850 till 1941*. 156 s. Västra Ämtervik 2002.
- Internet: <http://www.luontoon.fi> (metsähallituksen kotisivu)
- Rydberg Lars: *Handelsbalans och allmogeförsörjning: kampen om de värmländska skogarna: reaktioner bland allmogen i Värmland på lagstiftningen mot svedjebruk under tiden 1723-1750*. 37 bl. Stockholm 1981.
- Torsby Tidningen: årg 1 (1990) – årg 5 (1995)nr 7: Svedjebruk s.4-6 av Ingrid G Wirtberg.
- Tvensberg Per Martin: *Svedjebruket på finnskogen*. Värmländsk Kultur 1981:2. s. 1-7.
- Wedin Maud: *Den skogsfinnska kolonisationen i Norrland*.

Sopivia tutustumiskohteita Keski-Ruotsissa

- Skifsen, Säfsenissä, 8 kilometriä Fredriksbergistä etelään. Rakenteilla oleva museoalue. Siellä on poltettu kaskea 2000-luvun alussa. <http://www.safsensskogarna.se/skifsen.html>
- Finnstigen, Bredsjölla Hälleforsissa. Ulkoilmamuseo tyypillisine rakennuksineen. Siellä on poltettu kaskea 1980-luvun lopulla. <http://www.finnsam.se>
- metsäsuomalaisten asumuksia alkuperäisessä ympäristössään on lähinnä Pohjois-Värmlannissa. Mattilan talossa Röjdåforsissa, on poltettu useita kaskia 1980- ja 1990-luvuilla. <http://www.mattila.se/fritid.htm>

Opinto-ohjeita:

Kun opintokerho kokoontuu, kuuluu ensimmäiseen kokoontumiseen tietysti kaikenlaisia järjestäytymisasiota; esittelyt, kahvit ja kokoontumiseen liittyvät asiat. Tärkeää on myös tehdä ryhmälle selväksi mitä seuraa kerhon opiskelujakson jälkeen. Tämä materiaali on ensisijaisesti koottu Finnstigenillä tapahtuvaa toimintaa ajatellen. Siellähän ensimmäisen kerran kaskettiin vuonna 1989 ja seuraavat kaskisavut on suunniteltu sauhuaviksi 21 vuotta myöhemmin, vuonna 2010.

Tämän kirjan aihepiiri on melko suppea ja näin ollen noin 5 kokoontumiskertaa saattaa riittää. Materiaali antaa myös oivan mahdollisuuden muistelemaan. Ainakin varttuneemmalla väellä on vielä muistissa ne ajat, jolloin Suomessakin vielä puitiin riihessä. Tällöin saattaa 5 kokoontumiskertaa olla liian lyhyt aika.

Jos opintokerho haluaa niin, voi tehdä muistelmistaan paperille kirjoitettuja kaskenpolttoon ja riihen puintiin liittyviä muistelmia. Ruotsinsuomalaisten yhdistysten arkistoissa nämä muistelmat säilyvät tuleville sukupolville.

Jos opintokerhon osanottajat aikovat aktiivisesti osallistua Finnstigenin kaskenpolttonäytökseen, kannattaa itse polttamistapahtumaan kiinnittää huomiota. Mukana oleville kaskenpolttajille järjestetään kenraaliharjoitus ennen varsinaista tapahtumaa. Siihen mennessä pitäisi olla kaikilla päällään harmaasävyiset ja vanhanaikaiset asut. Itseasiassa tiedämme hyvin vähän siitä millaisia vaatteita kaskea poltettaessa pidettiin 1600-luvulla ja sitä ennen.

Jalkineina käytettiin yksinkertaisia tuohisia *löttöjä*. Ne olivat yksipohjaiset ja saattoivat kestää ainoastaan yhden kasken polttamisen ajan, jonka jälkeen ne poltettiin tai käytettiin sytykkeinä. Nahkakenkiä ei kaskella yleensä käytetty.

Sopivan varustuksen hankkiminen tai tekeminen saattaa ottaa paljonkin aikaa. Sopiva organisaatio vaatteiden ja jalkineiden tekemiselle on opintokerho. Kerho voi saada opintoliitolta taloudellista tukea tarvikkeiden hankkimiseen. Kannattaa aina kysyä opintoliitosta. Vieläkö löytyy henkilöitä, jotka voivat opastaa tuohivirsujen ja löttöjen teossa?

Tutustumiskäynti jollakin paikalla, jossa on kaskettu, saattaa olla paikallaan. Ruotsissa näitä paikkoja ei ole kovin monta. Suomessa on viime vuosina kotiseutuyhdistysten ja tutkimuslaitosten toimesta kaskettu eri puolilla maata. Näissä paikoissa yleensä annetaan auliisti vastauksia kasken polttoon liittyvissä kysymyksissä. Käymisen arvoisia paikkoja ovat sekä Koli Pielisen rannalla että Telkkämäki Kaavilla.

Kysymyksiä joista kannattaa opintokerhossa keskustella:

Millaisia nimikkeitä tiedät/muistat käytetyn kotipaikkakunnallasi erilaisista kaskista ja siihen liittyvistä työkaluista. Kertokaa niistä ja yrittäkää kysellä sellaisilta henkilöiltä, joilla on kokemusta tai muistitietoa!

Onko kenelläkään osanottajista kokemuksia joko kaskenpoltosta tai riihen puinnista? Kertokaa kokemuksistanne!

Onko kaskiviljelyyn tai riihenpuintiin liittyvää välineistöä tiedossanne kotipaikkakunnillanne. Kertokaa käyttötarkoituksesta, nimikkeistä ja niiden nykyisestä sijainnista.

Tunnetteko ryhmässänne minkäänlaisia kasken polttoon liittyviä perinteitä? Onko sanontoja tai sananparsia, jotka tarkoittavat jotakin tiettyä asiaa tai tapaa?

Onko tiedossanne joitakin syitä, miksi riihessä puitu ja kaskessa viljelty ruis olisi parempaa kuin pellossa vastaavasti kasvatettu?

Kuvaailkaa mitä poltetulle alueelle tapahtuu sitten kun sitä ei viljellä enää kaskena. Kauanko kestää että paikalla kasvaa metsä?

Mitä tarkoitetaan käsitteillä yläkuu, alakuu, uusi kuu ja vanha kuu? Mikä merkitys näillä asioilla on tulokseen?

Huomaatteko mikä yhteys on suomalaisten saunomistavalla ja kaskenpoltolla?

Miksikähän kaskia ei enää viljellä?

Tunnetteko joitakin keinoja joiden avulla voidaan ennustaa säätä? Millaisia keinoja mahtaa tietäjillä olla?

Onko jotain oleellista; vähäpätöistä tai tärkeää, joka tästä opintomateriaalista puuttuu?